

Кобзар Олена Михайлівна

*старший науковий співробітник, кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник відділу екосистемного
оцінювання природно-ресурсного потенціалу
Інституту демографії та проблем якості життя
Національної академії наук України*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-324-1-7>

ВАРТІСТЬ РЕАЛІЗАЦІЇ СХЕМ КОМПЕНСАЦІЇ ВТРАТ БІОРІЗНОМАНІТТЯ З ВИСОКОЮ ПРИРОДНОЮ ЦІННІСТЮ

У 1970-х роках у США з метою пом'якшення негативного впливу на водно-болотні угіддя було запроваджено програми компенсації втрат біорізноманіття з високою природною цінністю. Компенсація втрат біорізноманіття з високою природною цінністю, зокрема втрат біорізноманіття природоохоронних територій полягає у відтворенні біорізноманіття, що було знищено при реалізації проектів економічного розвитку. «Компенсація біорізноманіття – це економічний інструмент, що використовується для забезпечення економічного розвитку при одночасному досягненні таких цілей збереження біорізноманіття, як чистий приріст або відсутність чистих втрат біорізноманіття» [1, с. 19].

Сьогодні програми компенсації втрат біорізноманіття стали стрімко розвиватися у багатьох країнах, наприклад: компенсація втрат місцевої рослинності, що охороняється згідно з Законом про місцеву рослинність в Австралії; компенсація втрат біорізноманіття мережи Natura 2000, Національної екологічної мережі, а також втрат видів, що охороняються за межами природоохоронних мереж згідно з Законом про флору та фауну, Законом про ліс, Законом про захист довкілля у Нідерландах; компенсація втрат біорізноманіття мережи Natura 2000 та інших територій, що охороняються згідно з Законом

про довкілля у Швеції тощо. Програми компенсації втрат біорізноманіття діють також на наднаціональному рівні, зокрема компенсація втрат біорізноманіття мережі Natura 2000 згідно з Директивою 92/43/ЄС «Про збереження природних оселищ та видів природної фауни і флори» та Директивою 2009/147/ЄС «Про захист диких птахів» [1, с. 29].

Загальний розмір вартості реалізації схем компенсації втрат біорізноманіття формують такі складові, як: вартість заходів з відтворення та поліпшення стану біорізноманіття; вартість подальшого обслуговування та підтримки у належному стані відтвореного біорізноманіття; трансакційні витрати; вартість земельної ділянки, на якій проводяться заходи з відтворення біорізноманіття (якщо ділянка покупається) або втрачений дохід фермерів (у випадку укладання угоди з землевласником про реалізацію на належній йому ділянці заходів з відтворення біорізноманіття) [2] (формула 1).

$$C = f(L, F, M, S, T, D), \quad (1)$$

де C – загальний розмір платежу, грн;

L – вартість земельної ділянки, на якій проводяться заходи з відтворення біорізноманіття, грн;

F – втрачений дохід землевласника ділянки, грн;

M – вартість заходів з відтворення біорізноманіття, грн;

S – вартість подальшого обслуговування та підтримки у належному стані відтвореного біорізноманіття, грн;

A – трансакційні витрати, грн;

D – ставка дисконтування (%).

В залежності від розташування ділянки, де проводяться заходи з відтворення біорізноманіття, виділяють три типи компенсації [3, с. 22]: компенсація втрат біорізноманіття в межах території реалізації проекту економічного розвитку; компенсація втрат біорізноманіття за межами території реалізації проекту економічного розвитку – відтворення біорізноманіття відбувається в межах зруйнованих екосистем, але за межами забудови; відтворення біорізноманіття відбувається на ділянці, що просторово не є

прив'язаною до території реалізації проекту економічного розвитку (наприклад, може знаходитись в іншому регіоні). Останній тип компенсації називають грошовою компенсацією, оскільки зазвичай забудовник сплачує за компенсацію, але не приймає участь у реалізації заходів з відтворення біорізноманіття. Вважається, що витрати на заходи з відтворення біорізноманіття за межами території реалізації проекту економічного розвитку є більш високими, ніж в її межах [3, с. 35].

У якості прикладу заходів з відтворення біорізноманіття можна навести заходи, що були здійснені при будівництві в одному з аеропортів Англії [3 с. 40–41]. Будівельні роботи включали розширення основної злітно-посадкової смуги та супутньої інфраструктури; прокладання тунелю на ділянці магістральної дороги; будівництво нової вежі управління повітряним рухом; перепланування дороги тощо. Заходи з відтворення біорізноманіття полягали у створенні 120 га водно-болотних угідь, 0,5 га чагарника, 3 км живоплоту; переселення популяції білокогтистого раку – європейського прісноводного раку, що знаходиться під загрозою зникнення [4]. Для здійснення моніторингу стану створених водно-болотних угідь забудовником було сплачено Раді з контролю за виконанням зобов'язань платежі у розмірі близько 60 000 фунтів стерлінгів. Також забудовником було сплачено 50 000 фунтів стерлінгів з метою компенсації втрат біорізноманіття, що не можливо було відтворити в межах території реалізації проекту економічного розвитку (грошова компенсація), зокрема втрати середовища розмноження птахів.

Серед ключових моментів, які необхідно враховувати при розробці та реалізації схем компенсації втрат біорізноманіття слід назвати еквівалентність [1, с. 24]. Еквівалентністю відтвореного біорізноманіття є його ідентичність за екологічними характеристиками втраченому біорізноманіттю. Необхідно зауважити, що дуже суворі вимоги до еквівалентності рідкісних видів та оселищ, що перебувають під загрозою зникнення, можуть призвести до високої вартості реалізації таких схем [5, с. 8]. Досвід інших країн у сфері

реалізації схем компенсації втрат біорізноманіття з високою природною цінністю свідчить, що зазначене не сприяє активному застосуванню схем розробниками проектів. У США цю проблему уряд намагався вирішити шляхом послаблення вимог до еквівалентності видів та оселищ, що охороняються із зниженням рівня їх природоохоронної цінності [5, с. 8].

Отже, вартість реалізації схем компенсації втрат біорізноманіття з високою природною цінністю формують такі складові, як: вартість заходів з відтворення біорізноманіття; вартість подальшого обслуговування та підтримки у належному стані відтвореного біорізноманіття; трансакційні витрати; вартість земельної ділянки, на якій проводяться заходи з відтворення біорізноманіття (якщо ділянка покупається) або втрачений дохід фермерів (у випадку укладання угоди з землевласником про реалізацію на належній йому ділянці заходів з відтворення біорізноманіття). Крім того, на вартість реалізації таких схем впливає рівень вимог до еквівалентності втраченого та відтвореного біорізноманіття. В контексті розвитку схем компенсації втрат біорізноманіття з високою природною цінністю в Україні, доцільно враховувати досвід інших країн та застосовувати так званий «ступінчастий» підхід, який полягає у зниженні рівня вимог до еквівалентності видів та оселищ, що охороняються із зниженням рівня їх природоохоронної цінності.

Література:

1. Biodiversity Offsets: Effective Design and Implementation. Paris : OECD Publishing, 2016. DOI: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264222519-en> (дата звернення: 12.10.2023).

2. Costing potential actions to offset the impact of development on biodiversity – Final Report, DEFRA. March 3, 2011. 33 p. URL: <https://www.cbd.int/financial/offsets/unitedkingdom-costing.pdf> (дата звернення: 22.09.2023).

3. Baker J., Sheate W.R., Papadopoulou L., Bennett T., Payne D. and Bull J. Defra project code: WC 1051. Evaluation of the Biodiversity Offsetting Pilot Phase – Indicative Costs of Current Compensation Arrangements for Biodiversity Loss: Illustrative Case Studies Report on Task 4. 2013. 92 p.

URL: <https://randd.defra.gov.uk/ProjectDetails?ProjectID=18229&FromSearch=Y&Publisher=1&SearchText=WC1051&SortString=ProjectCode&SortOrder=Asc&Paging=10#Description> (дата звернення: 13.10.2023).

4. Білокогтистий рак. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B0%D0%BA_%D0%B1%D1%96%D0%BB%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%B9 (дата звернення: 13.10.2023).

5. Duke G, Kate K. Defra project code: WC 1098. Exploring lessons learned from biodiversity offsetting markets in other countries that could inform appraisal of options for delivering offsets in England. Final report to DEFRA, 2014. P. 84. URL: <https://randd.defra.gov.uk/ProjectDetails?ProjectID=19152&FromSearch=Y&Publisher=1&SearchText=wc1098&SortString=ProjectCode&SortOrder=Asc&Paging=10#Description>